การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุ
CONSUMER PROTCTION OF ELDERLY PEOPLE

กวิสรา ตันซู้
Kawisara tunsoo
นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : aum_kawisara@hotmail.com
Graduate student of Master of Law Program in Private Law, Faculty of Law,
Thammasat University. Email address: aum_kawisara@hotmail.com

Received : November 16, 2019
Revised : March 16, 2020
Accepted : March 25, 2020

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุถูกจัดอยู่ในกลุ่มประชากรเปราะบางอันเนื่องมาจากสภาพร่างกายและสุขภาพที่เสื่อมถอยลง จึงส่งผลต่อการตัดสินใจด้านการจัดการทรัพย์สินเป็นไปโดยการขาดความระมัดระวัง โดยพบว่าผู้สูงอายุมักตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพอยู่บ่อยครั้ง ผู้เขียนจะทำการศึกษาโดยพิจารณาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุในประเทศไทย และศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ อันได้แก่ กฎหมายเครือรัฐออสเตรเลีย กฎหมายญี่ปุ่น และกฎหมายฝรั่งเศส โดยจะทำการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้ (1) การไม่มีกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการคุ้มครองในกรณีผู้สูงอายุถูกหลอกลวง (2) การที่ผู้สูงอายุไม่ได้รับความอำนวยความสะดวกในกระบวนการเยียวยาความเสียหาย และ (3) การขาดระบบเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว เพื่อหาข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกับกฎหมายไทยเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุต้องสูญเสียทรัพย์สินของตนจากการถูกหลอกลวง และได้รับความเป็นธรรมอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ

ผู้สูงอายุ, ผู้บริโภค, กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

ABSTRACT

This article tends to study on the nature of problems regarding the consumer protection of the elderlies. The elderlies have been categorized as a delicate person due to a degenerate physical system and health condition that affect their decision – making capacity by managing their properties without awareness. It is recognized that the elderlies often become victims of various crimes. The author will study this specific issue by considering the principles of law regarding the consumer protection of the elderlies in Thailand as well as studying on the comparative laws of foreign countries, which include, Australian laws, Japanese laws, and French laws. The studies include, among other things, (1) the elderly lacks legal protection against fraudulent attacks, (2) the elderly lacks facilities in remedy process, and (3) there is no particular system for prompt remedy for the elderly in order to find suggestions for further improvement of

Thai laws to protect the elderlies from losing their properties caused by fraudulent attacks and helping them to achieve fairness without delay.

Keywords

Elderly, Consumer, Consumer Protection Laws

บทนำ

ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกตกอยู่ในสภาวะการเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าในทางการแพทย์ สาธารณสุข การเข้าถึงทางการแพทย์ในเขตชนบทที่มากขึ้น จึงทำให้อายุประชากรทั่วโลกมีอัตราเฉลี่ยที่ยืนยาวมากขึ้น ซึ่งในปี 2560 ประเทศไทยมีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว คิดเป็นร้อยละ 17 ของประชากรทั้งหมด 65.5 ล้านคน ดังนั้นการเตรียมพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญและท้าทายสำหรับประเทศไทยซึ่งได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ พ.ศ. 2548[1]

เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น โครงสร้างทางร่างกายและระบบการทำงานภายในร่างกายก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของผู้สูงอายุเนื่องจากเปลี่ยนแปลงของระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้หลงลืมสับสนได้ง่าย อีกทั้งต้องพบกับการสูญเสียคู่ชีวิตซึ่งเป็นผลทำให้ภาวะจิตใจของผู้สูงอายุได้รับการกระทบกระเทือน ทำให้จิตใจหดหู่ และเพื่อนวัยเดียวกันก็มักล้มหายตายจากไป ที่เหลือก็ขาดการติดต่อเนื่องจากจากสุขภาพไม่อำนวย ส่งผลให้ผู้สูงอายุท้อแท้มีอารมณ์ฉุนเฉียว โกรธง่าย สิ้นหวัง และอาจเป็นสาเหตุให้การทำงานของระบบต่าง ๆ อ่อนล้าลงอีกด้วย[2] ซึ่งหากพิจารณาจากสภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องพึ่งพาคนอื่นในการดำรงชีวิตเช่นเดียวกับเด็ก[3] ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงควรได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลือที่เป็นพิเศษมากกว่าบุคคลอื่นทั่วไป

สถานการณ์ที่กระทำต่อผู้สูงอายุในประเทศไทยเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากขึ้น มิจฉาชีพมักเลือกเข้าหาผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยโดยลำพัง[4] หลอกให้เซ็นโอนทรัพย์สิน หรือแม้แต่ถอนเงินในบัญชีธนาคาร โดยญาติพี่น้อง ผู้ดูแล หรือมิจฉาชีพ[5] สาเหตุของการสูญเสียทรัพย์สินของผู้สูงอายุเกิดจากสภาพร่างกายและสุขภาพที่เสื่อมถอยลง จึงส่งผลต่อการตัดสินใจด้านการจัดการทรัพย์สินของตนเองเป็นไปโดยการขาดความระมัดระวัง อีกทั้งยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดความยุ่งยากในการทำความเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเทคโนโลยีมาใช้กับการทำธุรกรรมต่าง ๆ

สำหรับวิธีการศึกษาผู้เขียนจะศึกษาประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุ โดยศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุตามกฎหมายไทยและศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ อันได้แก่ กฎหมายเครือรัฐออสเตรเลีย กฎหมายญี่ปุ่น และกฎหมายฝรั่งเศส เพื่อหามาตรการที่เหมาะสมในการเพิ่มมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคสูงอายุเป็นการเฉพาะ ต่อไปนี้ผู้เขียนจะศึกษาตามประเด็นที่ปัญหาดังนี้

1. การขาดมาตรการเฉพาะว่าด้วยการคุ้มครองในกรณีผู้สูงอายุถูกหลอกลวง โดยปัจจุบันประเทศไทยการคุ้มครองการทำธุรกรรมของผู้สูงอายุเป็นการคุ้มครองเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ซึ่งมิได้มีการคุ้มครองเป็นการเฉพาะแต่อย่างใด ผู้เขียนจึงศึกษาการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศโดยมีประเด็นที่ต้องพิจารณาดังต่อไปนี้

---

[1] คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กองทุนผู้สูงอาย, สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส ผส.), 2561), น.3.

[2] สุวดี เบญจวงศ์, “ผู้สูงอายุ คนแก่ และคนชรา : มิติทางสังคมและวัฒนธรรม,” ในหนังสือรวมบทความมนุษยสังคมสาร, จัดพิมพ์โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ (ราชบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2541), น. 54 - 60.

[3] Patricia brownell,Jacquelin Berman,and Antoinette Nelson,“Grandparents Raising Grandchildren : The Risks of Caregiving,” Elderly Abuse: Select Papers from the Prague World Congress on Family Violence 15,3-4 (2003), p.9.

[4] โพสต์ทูเดย์, “คนแก่อยู่บ้านลำพัง เหยื่ออันดับหนึ่งที่โจรร้ายหมายปอง,” สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2562, จาก https://www.posttoday.com/analysis/report/344081

[5] เดลินิวส์, “ภัยร้าย “คนชรา” ที่คาดไม่ถึง ถูกหลอกโอนทรัพย์หมดตัว,” สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2562, จาก https://www.dailynews.co.th/article/553193

1.1 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองในกรณีผู้สูงอายุถูกหลอกลวง

1.1.1 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมในเรื่องความสามารถของผู้หย่อนความสามารถในการทำนิติกรรมหากมิได้เป็นไปตามบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องความสามารถของบุคคล เป็นโมฆียะ[6] โดยกฎหมายบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่ ผู้เยาว์[7] คนไร้ความสามารถ[8] เสมือนไร้ความสามารถ[9] และคนวิกลจริต[10] เพื่อคุ้มครองในการทำนิติกรรมโดยให้มีผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้ดูแล แต่มิได้มีการคุ้มครองที่ครอบคลุมถึงผู้สูงอายุที่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติซึ่งไม่เข้าลักษณะเงื่อนไขที่จะขอให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ อีกทั้งมิใช่กรณีเป็นคนวิกลจริต และเมื่อพิจารณาในเรื่องความบกพร่องในการแสดงเจตนาซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองการแสดงเจตนาภายในจิตใจ ก็ไม่มีการคุ้มครองกรณีของผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ แต่เป็นเพียงการบังคับใช้ทั่วไปและแม้จะมีมาตรา 167[11] ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ศาลใช้ดุลยพินิจในการวินิจฉัยเพื่อพิจารณาถึงกรณีความสำคัญผิด กลฉ้อฉลหรือข่มขู่หรือไม่ โดยให้ความคุ้มครองการแสดงเจตนาภายในใจ แต่อย่างไรก็ตาม ก็หาทำให้ผู้สูงอายุได้รับความคุ้มครองในทุกกรณีไม่ เนื่องจากการต่อสู้คดีขึ้นอยู่กับการนำสืบพยานหลักฐานของแต่ละฝ่าย โดยผู้สูงอายุที่อ้างถึงการแสดงเจตนาที่บกพร่องมีภาระการพิสูจน์ การที่ศาลจะทราบถึงเจตนาภายในใจนั้นเป็นเรื่องยาก ศาลจึงได้วินิจฉัยโดยอาศัยพฤติการณ์ที่แสดงออกมาภายนอก[12]

1.1.2 การคุ้มครองผู้สูงอายุตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 กำหนดมาตรการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคเป็นการทั่วไปและได้บัญญัติสิทธิพื้นฐานของผู้บริโภคไว้[13] แต่มิได้กำหนดการให้ความคุ้มครองผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะ

1.1.3 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งได้กำหนดนิยาม ผู้สูงอายุไว้อย่างเป็นทางการ คือผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป[14] นิยามนี้ได้ใช้เป็นอายุที่เริ่มได้รับสิทธิต่าง ๆ จากทางราชการ โดยผู้สูงอายุมีสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น บริการสุขภาพ บริการด้านสังคม การช่วยเหลือหรือยกเว้นค่าบริการสาธารณะต่าง ๆ การได้รับการสงเคราะห์ในด้านที่อยู่อาศัย เบี้ยยังชีพ เป็นต้น แต่ยังไม่มีส่วนใดที่กล่าวถึงการคุ้มครองผู้บริโภคที่สูงอายุที่จะได้รับการคุ้มครองเป็นการเฉพาะ ทำให้ผู้สูงอายุมีสิทธิและสถานะเทียบเท่ากับบุคคลทั่วไป ซึ่งหากพิจารณาถึงสภาพร่างกายหรือจิตใจของผู้สูงอายุซึ่งจัดเป็นกลุ่มที่เปราะบาง มีความเสี่ยงที่จะถูกเอารัดเอาเปรียบได้ง่ายกว่าวัยอื่น เช่นนี้ ผู้สูงอายุจึงควรได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษมากกว่าบุคคลทั่วไป

1.2 กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองในกรณีผู้สูงอายุถูกหลอกลวง

1.2.1 เครือรัฐออสเตรเลีย เป็นกฎหมายที่ต้องพิจารณาในแต่ละรัฐ กรณีรัฐเซาท์ออสเตรเลีย มีการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและการบริหารกิจการของผู้หย่อนความสามารถ ค.ศ. 1993 (Guardianship and Administration Act 1993) ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงมาตรการคุ้มครองและป้องกันแก่ผู้หย่อนความสามารถโดยกำหนดนิยามคำว่า “ผู้หย่อนความสามารถ” ให้รวมถึงผู้หย่อนความสามารถทางด้านจิตใจ (Mental incapacity)ซึ่งหมายถึง ผู้ไม่สามารถบริหารจัดการด้านสุขภาพ ความปลอดภัย สิทธิประโยชน์และกิจการของตนได้ อันเนื่องมาจาก (1) การได้รับความกระทบกระเทือนหรือการมีความเจ็บป่วยจากโรคภัย ความผิดปกติหรือการพัฒนาการล่าช้าใน

---

[6] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 153

[7] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 21

[8] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 29

[9] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 34

[10] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 30

[11] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 167

[12] จี๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งและละเมิด พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553) น.106.

[13] พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 4

[14] พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3

สมองหรือสภาพจิตใจ (2) การได้รับความเจ็บป่วยทางร่างกายจนทำให้บุคคลดังกล่าวไม่สามารถสื่อสารหรือแสดงเจตนาของตนได้ในประการใด ๆ[15] โดยผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้หย่อนความสามารถหรือพนักงานอัยการสามารถร้องขอต่อคณะตุลาการทางแพ่งและทางปกครองแห่งรัฐเซาท์ออสเตรเลียเพื่อมีคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นผู้หย่อนความสามารถและแต่งตั้งผู้ปกครองเพื่อบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ แทนบุคคลดังกล่าวได้

การคุ้มครองผู้หย่อนความสามารถในรัฐนิวเซาท์เวลส์ ประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยผู้คุ้มครองในปี ค.ศ. 1987 (Guardianship Act 1987) โดยกฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดวิธีการความคุ้มครองให้แก่บุคคลผู้หย่อนความสามารถ รวมถึงผู้สูงอายุ[16] ให้สามารถยื่นคำร้องต่อคณะตุลาการทางแพ่งและทางปกครองแห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์เพื่อให้แต่งตั้งตนเป็นผู้คุ้มครองผู้หย่อนความสามารถโดยมีอำนาจดูแลในด้านการเงินของผู้หย่อนความสามารถคนดังกล่าว

ผู้เขียนเห็นว่าแม้มิได้มิการบัญญัติการคุ้มครองผู้สูงอายุเอาไว้เป็นการเฉพาะ แต่หากผู้สูงอายุเป็นบุคคลผู้หย่อนความสามารถอันเนื่องมาจากความไม่มั่นคงในการตัดสินใจ หรือหากได้ตัดสินใจในการทำนิติกรรมใด ๆ แล้วจะเป็นผลเสียต่อทรัพย์สินของผู้สูงอายุนั้นสามารถนำบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการแต่งตั้งผู้ดูแล หรือผู้พิทักษ์ข้างต้นมาปรับใช้ได้ ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายกับการคุ้มครองคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถตามกฎหมายไทย

ส่วนการพิจารณาถึงกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (The Australian Consumer Law) เป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้กับประชาชนออสเตรเลียทั่วเครือรัฐในลักษณะเป็นการคุ้มครองทั่วไป แม้เครือรัฐออสเตรเลียไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่สูงอายุที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะ แต่มีการปฏิบัติการในเชิงนโยบายของหน่วยงานรัฐที่จัดการดูแลเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศนั้น ทั้งนี้ ได้มีการวางกรอบนโยบายให้ความสำคัญกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่สูงอายุเป็นลำดับแรก โดยพิจารณาได้จากกรอบนโยบายการปฏิบัติงานของ ACCC อันได้กำหนดให้คณะกรรมการฯ ต้องดำเนินการพิจารณาข้อพิพาทอันเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่สูงอายุหรือหย่อนความสามารถอันได้รับผลกระทบจากการละเมิดบทบัญญัติในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคก่อนเป็นลำดับแรก[17]

1.2.2 ประเทศญี่ปุ่น มีกฎหมายแพ่งว่าด้วยความสมบูรณ์ของนิติกรรม มาตรา 7[18] บุคคลใดที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจจนขาดความสามารถในการแยกแยะถูกผิดอาจมีคำสั่งตั้งผู้อนุบาลให้บุคคลดังกล่าว

---

[15] Section 3 of the Guardianship and Administration Act 1993 “mental incapacity means the inability of a person to look after his or her own health, safety or welfare or to manage his or her own affairs, as a result of— (a) any damage to, or any illness, disorder, imperfect or delayed development, impairment or deterioration, of the brain or mind; or (b) any physical illness or condition that renders the person unable to communicate his or her intentions or wishes in any manner whatsoever.”

[16] Section 3(1) of the Guardianship Act 1987 “In this Act, a reference to a person who has a disability is a reference to a person:

(a) who is intellectually, physically, psychologically or sensorily disabled,

(b) who is of advanced age,

(c) who is a mentally ill person within the meaning of the Mental Health Act 2007, or

(d) who is otherwise disabled, and who, by virtue of that fact, is restricted in one or more major life activities to such an extent that he or she requires supervision or social habilitation.”

[17] The Australian Competition and Consumer Commission. “Compliance & enforcement policy & priorities.” Retrieved on April 10, 2019. from https://www.accc.gov.au/about-us/australian-competition-consumer-commission/compliance-enforcement-policy-priorities#enduring-priorities.

[18] Article 7 of the Japanese Civil Code “With respect to any person who constantly lacks the capacity to discern right and wrong due to mental disability, the family court may order the commencement of guardianship at the request of the person in question, his/her spouse, any relative

มาตรา 11[19] ได้บัญญัติให้บุคคลใดที่หย่อนความสามารถจนไม่อาจแยะแยกถูกผิดได้ ศาลมีอำนาจสั่งตั้งผู้พิทักษ์ มาตรา 15(1)[20] บัญญัติให้บุคคลผู้หย่อนความสามารถอันไม่อาจพิจารณได้ว่าสิ่งใดถูกผิดได้ด้วยตนเอง เนื่องจากเป็นผู้มีความบกพร่องด้านจิตใจ ศาลอาจมีคำสั่งตั้งผู้ช่วยเหลือ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า กฎหมายของประเทศญี่ปุ่นมีความคล้ายกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย แต่เปิดช่องให้ผู้ดูแลผู้สูงอายุสามารถพิจารณาได้ว่า ผู้สูงอายุที่ตนดูแลนั้นมีสภาวะร่างกายและจิตใจอย่างไร สมควรได้ระบบการคุ้มครองตามกฎหมายในการทำนิติกรรมของผู้สูงอายุดังกล่าวหรือไม่ ประเทศญี่ปุ่นมีแนวคิดให้ความสำคัญแก่การเคารพการตัดสินใจของผู้สูงอายุ[21]

กรณีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่นมีหลายฉบับแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันและใช้บังคับการใดการหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งเป็นการบังคับใช้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคโดยทั่วไป โดยมิได้มีการบัญญัติกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุเอาไว้โดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ตามมีกฎหมายว่าด้วยการป้องกันความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ การสนับสนันดูแลผู้สูงอายุ และว่าด้วยเรื่องอื่น ๆ ทีเกี่ยวข้องกัน (Act on the Prevention of Elder Abuse, Support for Caregivers of Elderly Persons and Other Related Matters) โดยกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “ผู้สูงอายุ” ให้หมายถึงบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป[22] และให้คำว่า “ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ” ว่าให้รวมถึงกรณีการเรียกร้องเอาผลประโยชน์ในทางทรัพย์สินจากผู้สูงอายุอย่างไม่เป็นธรรมด้วย[23] โดยรัฐและรัฐบาลท้องถิ่นจะต้องปกป้องผู้สูงอายุที่ถูกทารุณกรรมอย่างรวดเร็วและเหมาะสมเพื่อคุ้มครอง

---

within the fourth degree of kinship, the guardian of a minor, the supervisor of the guardian of a minor, the curator, the supervisor of the curator, the assistance, the supervisor of the assistance of a public prosecutor.

[19] Article 11 of the Japanese Civil Code “With respect to any person who whose capacity is extremely insufficient to appreciate right or wrong due to any mental disability, the family court may order the commencement of curatorship upon a request by the person in question, his/her spouse, any relative within the fourth degree of kinship, the guardian, the supervisor of the guardian, the assistant, the supervisor of the assistant, or a public prosecutor; provided however, that, this shall not apply to any person in respect of whom a cause set forth in Article 7 exists.”

[20] Article 15(1) of the Japanese Civil Code (1) of the Japanese Civil Code “With respect to any person who has insufficient capacity to appreciaterightor wrong due to any mental disability, the family court may commencement of assistance upon a request by the person in question, his/herspouse, any relative within the fourth degree of kinship, the guardian, thesupervisor of the guardian, the curator, the supervisor of the curator, or a public prosecutor; provided, however, that, this shall not apply to any person who has the cause set forth in Article 7 or the main clause of Article 11.”

[21] มัลลิกา แก้วมาก. “การคุ้มครองผู้สูงอายุในการทำนิติกรรมสัญญา,” (วิทยานิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557), 54.

[22] Article 2(1) of the Act on the Prevention of Elder Abuse, Support for Caregivers of Elderly Persons and Other Related Matters “The term "elderly person" as used in this Act means a person who is 65 years of age or older.”

[23] Article 2(4) of the Act on the Prevention of Elder Abuse, Support for Caregivers of Elderly Persons and Other Related Matters “The term "elder abuse by a caregiver" as used in this Act means an act that falls under any of the following items:

(ii) the unjust disposal of an elderly person's property by a caregiver or relative, or any other unjust acquisition of a property benefit from an elderly person.”

ผู้สูงอายุที่ได้รับความเดือดร้อนจากการถูกทารุณกรรม[24] และเทศบาลจะต้องป้องกันการละเมิดผู้สูงอายุจากผู้ดูแลและปกป้องผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาการถูกละเมิดโดยให้คำปรึกษาคำแนะนำแก่ผู้สูงอายุ[25] นายกเทศมนตรีของเทศบาลควรจะเล็งเห็นผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มที่จะได้รับความเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำธุรกรรมที่ไม่เป็นธรรมให้สามารถดำเนินการเรียกร้อง สำหรับการพิจารณาคดีตามบทบัญญัติของมาตรา 32 ของพระราชบัญญัติสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ และสามารถร้องเรียนต่อเทศบาลท้องถิ่นเพื่อให้กำหนดมาตรการลงโทษต่อผู้ประกอบการที่หลอกลวงผู้สูงอายุได้[26] ดังนั้น หากผู้สูงอายุซึ่งถูกละเมิดหรือเอาเปรียบซึ่งผลประโยชน์ในทางทรัพย์สิน จึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ การสนับสนุนผู้ดูแลผู้สูงอายุ และว่าด้วยเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีเฉพาะ

1.2.3 ประเทศฝรั่งเศส มีกฎหมายกำหนดให้บุคคลใด ๆ ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ซึ่งมีความบกพร่องทางจิตใจเป็นบุคคลทุพพลภาพ หรือบกพร่องโดยประการใด ๆ อันเนื่องมาจากอายุ โดยได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 490[27] การคุ้มครองบุคคลดังกล่าวจะเป็นไปตามคำสั่งของพนักงานอัยการแห่งรัฐ โดยบุคคลดังกล่าวยังคงมีเสรีภาพในการดำเนินธุรกรรมใด ๆ ในทางส่วนตัวได้ แต่หากมีกรณีที่ธุรกรรมใด ๆ เป็นไปโดยขาดความสมบูรณ์ทางจิตใจในช่วงการดำเนินธุรกรรมดังกล่าว ให้ถือว่าเป็นโมฆะ โดยผู้ที่จะได้รับความคุ้มครองโดยคำสั่งศาลจะต้องเป็นผู้ที่ “มีเหตุผลทางการแพทย์ระบุไว้อย่างชัดเจนว่ามีความเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพกายหรือสุขภาพจิต ซึ่งโดยธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพนั้นเป็นอุปสรรคต่อการแสดงเจตนาจนไม่สามารถจัดการกับทรัพย์สินของตนเองได้”[28]

---

[24] Article 3 (1) of the Act on the Prevention of Elder Abuse, Support for Caregivers of Elderly Persons and Other Related Matters “The State and the local governments shall, in order to prevent elder abuse, to swiftly and appropriately protect elderly persons suffering elder abuse and to provide appropriate support for caregivers, endeavor to put in place the necessary systems for such purposes, such as strengthening collaboration among the relevant government agencies, other relevant organizations and private organizations, and providing support to private organizations.”

[25] Article 6 of the Act on the Prevention of Elder Abuse, Support for Caregivers of Elderly Persons and Other Related Matters “A municipality shall, in order to prevent elder abuse by caregivers and to protect elderly persons suffering elder abuse by their caregivers, provide consultations, guidance and advice for such elderly persons and caregivers.”

[26] Article 27 of the Act on the Prevention of Elder Abuse, Support for Caregivers of Elderly Persons and Other Related “(1) A municipality shall provide consultation on damages suffered by an elderly person in connection with a transaction aimed at unjustly gaining any property benefit from him/her that was concluded with a person excluding the caregiver, the elderly person's relatives, and care facility staff, etc. (hereinafter referred to as an "unjust property transaction") or shall direct the elderly person to the relevant agency, such as the bureau in charge of consumer affairs; or shall entrust an elder abuse response partners to provide consultation on damages suffered by elderly persons that arise out of unjust property transactions or to direct such persons to the relevant agency.

[27] Article 490 of the French Civil Code “Where mental faculties are disordered by an illness, an infirmity or feebleness due to age, the interests of the person are safeguarded by one of the systems of protection provided for in the following Chapters.”

[28] Article 491-2 of the French Civil Code “An adult placed under judicial supervision keeps the exercise of his rights. However, the transactions he entered into and the undertakings he contracted may be rescinded for ordinary loss or abated in case of excess, even though they may not be annulled under Article 489.”

การกำหนดมาตรการให้ความคุ้มครองบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะมี 3 มาตรการ ได้แก่ การควบคุมดูแลตามคำสั่งศาล การอยู่ในความดูแลของผู้พิทักษ์ ผู้อนุบาล และการมอบอำนาจเพื่อให้ความคุ้มครองในอนาคต โดยมีแต่ละมาตรการมีรายละเอียด ดังนี้

1. ควบคุมดูแลตามคำสั่งศาล

มาตรการการควบคุมดูแลตามคำสั่งศาล (La sauvegarde de justice) เป็นมาตรการให้ความคุ้มครองตามคำสั่งศาลที่มีลักษณะเป็นการชั่วคราว เมื่อมีการประกาศใช้มาตรการควบคุมดูแลตามคำสั่งศาลแล้ว ผู้ที่อยู่ภายใต้มาตรการดังกล่าวยังสามารถแสดงเจตนาเพื่อทำนิติกรรมหรือดำเนินการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ตามปกติ ยกเว้นแต่การแสดงเจตนาหรือการจัดการทรัพย์สินที่ศาลได้กำหนดให้เป็นอำนาจของผู้รับมอบอำนาจพิเศษเท่านั้นที่ผู้อยู่ภายใต้มาตรการควบคุมดูแลจะไม่สามารถจัดการเองได้[29] มาตรการควบคุมดูแลตามคำสั่งศาลเป็นมาตรการที่ใช้บังคับชั่วคราว ซึ่งกฎหมายได้กำหนดไว้ว่าการประกาศใช้มาตรการดังกล่าวศาลจะต้องกำหนดเวลาไว้ไม่เกิน 1 ปี ซึ่งสามารถขยายเวลาได้โดยระยะเวลารวมกันจะต้องไม่เกิน 2 ปี

2. มาตรการคุ้มครองโดยให้อยู่ในความดูแลของผู้พิทักษ์ หรือผู้อนุบาล

การใช้มาตรการให้อยู่ในความคุ้มครองของผู้พิทักษ์ (la curatelle) และการใช้มาตรการให้อยู่ในความคุ้มครองของผู้อนุบาล (la tutelle) เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้บรรลุนิติภาวะ โดยบุคคลดังกล่าวอยู่ภายใต้เงื่อนไขปัญหาทางสุขภาพที่ไม่สามารถจัดการทรัพย์สินได้และมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือหรือการควบคุมเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินบางประการที่สำคัญอย่างต่อเนื่อง และศาลจะประกาศใช้มาตรการให้อยู่ในความดูแลของผู้พิทักษ์ได้ก็ต่อเมื่อเป็นที่เห็นได้ชัดว่ามาตรการควบคุมดูแลตามคำสั่งศาลนั้นไม่เพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองบุคคลดังกล่าว[30] มาตรการให้อยู่ในความดูแลของผู้พิทักษ์นั้นมีหลักการสำคัญคือให้ผู้พิทักษ์เป็นเหมือนผู้ช่วยผู้ที่อยู่ในความดูแล ซึ่งผู้ที่อยู่ในความดูแลยังสามารถดำเนินการบางอย่างได้ตามลำพัง

ส่วนกรณีมาตรการให้อยู่ในความดูแลของผู้อนุบาลนั้น กฎหมายฝรั่งเศสกำหนดให้ศาลสามารถประกาศใช้ได้ถ้าหากบุคคลนั้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขปัญหาทางสุขภาพที่ไม่สามารถจัดการทรัพย์ได้เช่นกันและบุคคลนั้นจำเป็นจะต้องมีผู้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามกฎหมายแพ่งแทนตนเอง และศาลจะประกาศใช้มาตรการดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อเป็นที่เห็นได้ชัดว่ามาตรการที่กล่างข้างต้นไม่เพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองบุคคลดังกล่าว[31] โดยให้ผู้อนุบาลดำเนินการแทน

3. การมอบอำนาจเพื่อให้ความคุ้มครองในอนาคต

การมอบอำนาจเพื่อให้ความคุ้มครองในอนาคต (mandate de protection future) ตามกฎหมายฝรั่งเศสเป็นการขอให้มีการตั้งผู้รับมอบอำนาจล่วงหน้าในกรณีที่ผู้ขอให้มีการมอบอำนาจนั้นคาดการณ์ได้ว่าตนเองอาจจะตกอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถแสดงเจตนาได้ โดยจะมีผลเมื่อสุขภาพของผู้มอบอำนาจนั้นตกอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถแสดงเจตนาได้ ทั้งนี้ผู้รับมอบอำนาจจะต้องนำหลักฐานทางการแพทย์ และใบรับรองแพทย์ซึ่งออกโดยแพทย์ที่อยู่ในบัญชีของอัยการแห่งสาธารณรัฐ มายื่นต่อศาลชั้นต้นเพื่อให้ตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นไปตามการขอให้มีการมอบอำนาจนั้น

ประเทศฝรั่งเศสมีกฎมายที่คุ้มครองการแสดงเจตนาของผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงความเป็นจริงของผู้สูงอายุและมีการบัญญัติที่ครอบคลุมถึงกรณีที่ผู้สูงอายุยังสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้ตามปกติทั่วไป

กรณีตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคมีประมวลกฎหมายว่าด้วยผู้บริโภค (French Consumer Code) เป็นกฎหมายหลักในการบังคับใช้ โดยบัญญัติถึงหน้าที่และความรับผิดของผู้ประกอบการ รวมทั้งสิทธิของผู้บริโภคในการ

Article 489 of the French Civil Code “In order to enter into a valid transaction, it is necessary to be of sound mind. But it is for those who seek annulment on that ground to prove the existence of a mental disorder at the time of the transaction.”

[29] Article 435 of the French Civil Code

[30] Article 440 paragraph 1-2 of the French Civil Code

[31] Article 440 paragraph 3-4 of the French Civil Code

รับทราบข้อมูลของสินค้าและบริการ โดยให้ผู้ประกอบการต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการที่สำคัญแก่ผู้บริโภคก่อนเข้าทำสัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการใด ๆ[32] บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นกรณีทั่วไป แม้มิได้บัญญัติการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุเอาไว้โดยเฉพาะเจาะจงแต่ประการใด แต่อย่างไรก็ตาม รัฐได้จัดให้มีนโยบายในการดูแลคุ้มครองผู้สูงอายุในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การกำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องรับข้อร้องเรียนของผู้สูงอายุเป็นลำดับแรก (First Priority) เป็นต้น แม้จะยังไม่มีบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ แต่รัฐได้ให้ความสำคัญถึงการคุ้มครองผู้สูงอายุเป็นลำดับต้น ๆ อีกทั้งผู้สูงอายุยังได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายว่าด้วยการกระทำทางสังคม และครอบครัว (Social Action and Family Code) อันได้บัญญัติให้ผู้สูงอายุต้องไม่ถูกกระทำการใด ๆ อันเป็นการเอาเปรียบทางด้านทรัพย์สินที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้สูงอายุ โดยรัฐได้จัดเตรียมให้มีสายด่วน (Hotline) สำหรับรับร้องเรียนในเรื่องดังกล่าว[33]

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ากฎหมายที่ให้ความคุ้มครองการทำธุรกรรมของผู้สูงอายุในต่างประเทศ แม้จะไม่มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ แต่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญต่อผู้สูงอายุที่อาจถูกเอารัดเอาเปรียบ โดยมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ และมีมาตรการเพื่อป้องกันมิให้ผู้สูงอายุถูกเอารัดเอาเปรียบจากมิจฉาชีพ

2. การที่ผู้สูงอายุไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกในกระบวนการเยียวยาความเสียหาย ตามกฎหมายไทยผู้สูงอายุต้องนำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเข้าสู่การพิจารณาของศาลเท่านั้น ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ผู้สูงอายุ เช่น ต้องมีค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้อง และมีระยะเวลาที่นานกว่าผู้สูงอายุจะได้รับความเป็นธรรม การนำคดีขึ้นสู่ศาลของผู้สูงอายุอาจทำให้ไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกในกระบวนการเยียวยาความเสียหาย ผู้เขียนได้ศึกษาประเด็นปัญหาดังกล่าวโดยศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของไทยและต่างประเทศดังต่อไปนี้

2.1 การอำนวยความสะดวกในกระบวนการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้สูงอายุในกฎหมายของประเทศไทย

ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11 เป็นบทบัญญัติที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ เช่น การให้คำแนะนำ ปรึกษาดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในการแก้ไขปัญหาครอบครัว และมีการออกอนุบัญญัติ คือ ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนการช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการทารุณกรรม หรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง และการให้คำแนะนำ ปรึกษาดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางแก้ไขปัญหาครอบครัว (ประกาศ ณ วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2548) แต่ยังไม่มีความชัดเจนในทางปฏิบัติ เนื่องจากปัจจุบันมุ่งคุ้มครองและกำหนดวิธีการช่วยเหลือกรณีผู้สูงอายุที่ถูกทารุณกรรมเท่านั้น มิได้มีการคุ้มครองในกรณีที่ผู้สูงอายุถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

2.2 การอำนวยความสะดวกในกระบวนการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้สูงอายุในกฎหมายของต่างประเทศ

2.2.1 ประเทศญี่ปุ่น มีกฎหมายว่าด้วยเรื่องป้องกันความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ การสนับสนุนดูแลผู้สูงอายุ และว่าด้วยเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน (Act on the Prevention of Elderly Abuse, Support for Caregivers of Elderly Persons and Other Related Matters) หากมีการเรียกร้องเอาผลประโยชน์ในทางทรัพย์สินจากผู้สูงอายุอย่างไม่เป็นธรรม รัฐหรือรัฐบาลท้องถิ่นจะต้องปกป้องผู้สูงอายุที่ถูกทารุณอย่างรวดเร็วและเหมาะสมเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุที่ได้รับความเดือดร้อนจากการทารุณกรรม[34] และมีหน้าที่ให้คำปรึกษาคำแนะนำแก่ผู้สูงอายุหาก

---

[32] Article L111-1 of the French Consumer Code “All business suppliers of goods or services must, prior to conclusion of the contract, ensure that the consumer is made aware of the essential characteristics of the goods or services.”

[33] Juliette CAPITAINE, Fanette CAUDRON, “Report on the French Ageing Policy,” Retrieved on April 7, 2019, from https://www.unece.org/fileadmin/DAM/pau/age/country_rpts/2017/FRA_Report_ENG.pdf.

[34] Article 3 (1) of the Act on the Prevention of Elder Abuse, Support for Caregivers of Elderly Persons and Other Related Matters “The State and the local governments shall, in order to prevent elder

ผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้บริโภคถูกเรียกร้องเอาผลประโยชน์ในทางทรัพย์สินจากผู้ประกอบการ นอกจากผู้สูงอายุจะสามารถเรียกร้องค่าเสียหายตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องแล้ว ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ และกำหนดให้ผู้ดูแลผู้สูงอายุ หรือผู้สูงอายุคนดังกล่าวสามารถร้องเรียนต่อเทศบาลท้องถิ่นเพื่อให้กำหนดมาตรการลงโทษต่อผู้ประกอบการที่หลอกลวงผู้สูงอายุได้[35]

2.2.2 ประเทศฝรั่งเศส รัฐได้จัดให้มีนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่รับข้อร้องเรียนของผู้สูงอายุเป็นอันดับแรก และผู้สูงอายุยังได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายว่าด้วยการกระทำทางสังคม และครอบครัว (Social Action and Family Code) ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ผู้สูงอายุจะต้องไม่ถูกกระทำการใด ๆ อันเป็นการเอาเปรียบด้านทางทรัพย์สิน (Financial) ที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้สูงอายุ โดยรัฐได้จัดเตรียมให้มีสายด่วน (Hotline) สำหรับรับเรื่องร้องเรียน[36]

ผู้เขียนเห็นว่า การที่ผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุจะได้รับการคุ้มครองในด้านการใช้สิทธิเรียกร้องในทางอื่นนอกเหนือจากการใช้สิทธิทางศาลอาจเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุและทำให้ผู้สูงอายุได้รับความสะดวกในกระบวนการเยียวยา

3. การขาดระบบเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว เมื่อมีการละมิดแก่ผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อพิจารณาตามกฎหมายว่าด้วยเรื่องละเมิด โดยการพิจารณาถึงการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นหลักของการกลับคืนสู่ฐานะเดิม[37]และเป็นมาตรการเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปไม่มีการพิจารณาค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษหากเมื่อเป็นลักษณะจงใจเอาเปรียบผู้สูงอายุ แต่อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษ[38]เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลและพิจารณาว่าผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบจึงจะได้รับการเยียวยาถึงค่าสินไหมทดแทนการลงโทษ เช่นนี้ผู้สูงอายุนั้นอาจไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างเพียงพออันเนื่องมาจากการไม่ได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว เพราะผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีอายุมากแล้ว การดำเนินคดีทางศาลเพื่อรอการเยียวยาหรือได้รับความเป็นธรรมอาจใช้ระยะเวลาที่ยาวนานเกินไป

---

abuse, to swiftly and appropriately protect elderly persons suffering elder abuse and to provide appropriate support for caregivers, endeavor to put in place the necessary systems for such purposes, such as strengthening collaboration among the relevant government agencies, other relevant organizations and private organizations, and providing support to private organizations."

[35] Article 7 of the Act on the Prevention of Elder Abuse, Support for Caregivers of Elderly Persons and Other Related Matters "(1) In cases where any person has discovered an elderly person who is likely to have been subjected to elder abuse by a caregiver, and if such elderly person's life or health has been materially threatened, such person shall promptly report this to the relevant municipality.

(2)In addition to the case set forth in the preceding paragraph, in cases where any person has discovered an elderly person who is likely to have been subjected any elder abuse by a caregiver, such person shall endeavor to promptly report this to the relevant municipality.

(3)The provisions concerning the crime of unlawful disclosure of confidential information as set forth in the Penal Code (Act No. 45 of 1907) and the provisions of any other Acts providing for a confidentiality obligation shall not be construed to preclude any reporting under the preceding two paragraphs."

[36] Juliette CAPITAINE, Fanette CAUDRON. "Report on the French Ageing Policy," Retrieved on April 7, 2019, from https://www.unece.org/fileadmin/DAM/pau/age/country_rpts/2017/FRA_Report_ENG.pdf.

[37] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438

[38] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42

ผู้เขียนพบว่าประเทศไทยมีกองทุนผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 13[39] กำหนดให้มีการจัดตั้ง “กองทุนผู้สูงอายุ” ขึ้นในสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุน ผู้สูงอายุให้มีศักยภาพ ความมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนผู้สูงอายุให้มีความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง โดยกองทุนมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนผู้สูงอายุเพื่อให้มีศักยภาพ ความมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนผู้สูงอายุให้มีความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งกิจกรรมหนึ่งของกองทุนผู้สูงอายุ คือ การให้ผู้สูงอายุกู้ยืมเงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพสำหรับ เพื่อให้ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านอาชีพได้กู้ยืมเงินเป็นทุนประกอบอาชีพ ในกรณีรายบุคคล รายละไม่เกิน 30,000 บาท และรายกลุ่ม โดยมีสมาชิกกลุ่มละไม่น้อยกว่า 5 คนขึ้นไป กลุ่มละไม่เกิน 100,000 บาท

ผู้เขียนเห็นว่า หากกรณีที่ผู้สูงอายุเข้าทำธุรกรรมเนื่องจากถูกหลอกลวงเสียประโยชน์ การนำคดีขึ้นสู่ศาลอาจใช้ระยะเวลาที่ยาวนานแก่ผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงเสนอให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ช่องทางกองทุนผู้สูงอายุเพื่อให้ได้รับความเยียวยาในระหว่างการนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อต่อสู้คดีในการเรียกร้องความเป็นธรรม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพ ความมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่นนี้ก็จะทำให้ผู้สูงอายุได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริง อีกทั้งถือว่าเป็นการสร้างความมั่นคงและคุณภาพที่ดีแก่ผู้สูงอายุซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุนผู้สูงอายุ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาข้างต้นพบว่าประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งถูกจัดอยู่ในกลุ่มประชากรที่มีความเปราะบาง แต่กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุในประเทศไทยยังคงเป็นปัญหา ทำให้ผู้สูงอายุไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควรเนื่องจากไม่มีกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการคุ้มครองในกรณีผู้สูงอายุถูกหลอกลวง กับการที่ผู้สูงอายุไม่ได้รับความสะดวกในกระบวนการเยียวยาความเสียหาย และการขาดระบบเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว โดยได้ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของแต่ละประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเครือรัฐออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีวิธีการและมาตรการเพื่อคุ้มครองผู้สูงอายุที่แตกต่างกันไปตามสภาพของสังคมแต่ละประเทศ ซึ่งได้มีการออกกฎหมายเพื่อเป็นมาตรการในการคุ้มครองการทำธุรกรรมของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อมิให้ผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย แม้ว่าจะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเป็นการเฉพาะ แต่อย่างไรก็ตามพบว่ามีกฎหมายอื่น ๆ ที่สามารถปรับใช้เพื่อคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุได้ อีกทั้งการให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุเป็นลำดับต้น ๆ ในการรับร้องร้องเรียน ซึ่งกฎหมายของประเทศไทยไม่มีกฎหมายใดที่ให้ความคุ้มครองที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้สูงอายุให้มีลักษณะในการคุ้มครองให้แตกต่างจากบุคคลทั่ว ๆ เช่นนี้ จึงทำให้เกิดปัญหาในสังคม ผู้สูงอายุมักถูกเอารัดเอาเปรียบและหลอกลวง

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าประเทศไทยควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อกำหนดมาตรการในการคุ้มครองในกรณีผู้สูงอายุถูกละเมิด การอำนวยความสะดวกในกระบวนการเยียวยาความเสียหาย และการให้ผู้อายุได้รับความเยียวอย่างรวดเร็ว โดยเสนอแนวทางในการแก้ไขกฎหมายดังต่อไปนี้

1. การขาดมาตรการเฉพาะว่าด้วยการคุ้มครองในกรณีผู้สูงอายุถูกหลอกลวง

1.1 แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ซึ่งเป็นบทกฎหมายที่กำหนดถึงความสามารถของผู้หย่อนความสามารถ ได้แก่ ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ และคนเสมือนไร้ความสามารถ และคนวิกลจริต โดยผู้เขียนเห็นควรนำแนวคิดกฎหมายของกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาปรับใช้กับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย โดยกำหนดเพิ่มการคุ้มครองผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพซึ่ง

[39] พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 13

เป็นอุปสรรคต่อการแสดงเจตนาซึ่งอาจจัดการทรัพย์สินไปในทางที่เป็นผลเสียกับตนเอง หรือถูกบุคคลอื่นเอาเปรียบ กรณีเช่นนี้จะส่งผลทำให้กลุ่มผู้สูงอายุที่มิได้รับความคุ้มครองเนื่องจากไม่เข้าเงื่อนไขของผู้ไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนวิกลจริต โดยบุคคลดังกล่าวยังคงมีเสรีภาพในการดำเนินธุรกรรมใด ๆ ในทางส่วนตัวได้ แต่หากมีกรณีที่ธุรกรรมใด ๆ เป็นไปโดยขาดความสมบูรณ์ทางจิตใจในช่วงการดำเนินธุรกรรมดังกล่าว ให้นิติกรรมดังกล่าวตกเป็นโมฆียะ

2. การที่ผู้สูงอายุไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกในกระบวนการเยียวยาความเสียหาย

2.1 แก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11 ในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพให้สามารถดำรงชีพ เช่น การให้คำแนะนำ ปรึกษาดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในการแก้ไขปัญหาครอบครัว โดยออกอนุบัญญัติซึ่งเป็นประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนการช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการทารุณกรรม หรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง และการให้คำแนะนำ ปรึกษาดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางแก้ไขปัญหาครอบครัว ผู้เขียนเห็นว่าการคุ้มครองตามประกาศดังกล่าวมุ่งคุ้มครองเพียงแต่กรณีที่ผู้สูงอายุถูกทารุณกรรมเท่านั้น โดยในทางปฏิบัติมิได้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุที่ถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบทั้งมิได้มีวิธีการช่วยเหลือในกรณีดังกล่าแต่อย่างใด ดังนั้นจึงสมควรแก้ไขประกาศดังกล่าวให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยให้มีความครอบคลุมถึงการคุ้มครองผู้สูงอายุในการทำธุรกรรมเนื่องจากถูกหลอกลวงถูกเอารัดเอาเปรียบ หรือแสวงหาประโยชน์ที่ไม่ชอบ และกำหนดวิธีการช่วยเหลือบุคคลดังกล่าว

2.2 ให้มีหน่วยงานพิเศษในการดูแลผู้สูงอายุ กำหนดให้กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รับเรื่องร้องเรียนเมื่อผู้สูงอายุถูกหลอกลวงซึ่งเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายและให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายรวมถึงการดำเนินการในกระบวนยุติธรรม (ตามการปรับปรุงโครงสร้างของกระทรวง ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2558 มาตรา 12) ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการทำงานของกรมกิจการผู้สูงอายุในปัจจุบันที่รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการทารุณกรรมอยู่แล้ว

3. การขาดระบบเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว

ผู้เขียนเสนอให้กองทุนผู้สูงอายุเพิ่มกิจกรรมในกรณีที่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวงทำให้เสียประโยชน์ในทางทรัพย์สิน หรือถูกเอารัดเอาเปรียบ เพื่อเยียวยาแก่ผู้สูงอายุในระหว่างดำเนินคดีในชั้นศาลทั้งนี้เพื่อความรวดเร็วในการได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น

บรรณานุกรม

หนังสือ

คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กองทุนผู้สูงอายุ. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส ผส.), 2561.

หลักกฎหมายแพ่งและละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์

มัลลิกา แก้วมาก. “การคุ้มครองผู้สูงอายุในการทำนิติกรรมสัญญา.” วิทยานิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.

บทความ

สุวดี เบญจวงศ์. “ผู้สูงอายุ คนแก่ และคนชรา : มิติทางสังคมและวัฒนธรรม.” มนุษยสังคมสาร. (2541) : 54 - 60.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

เดลินิวส์. “ภัยร้าย คนชรา ที่คาดไม่ถึง ถูกหลอกโอนทรัพย์หมดตัว.” https://www.dailynews.co.th/article/553193, 15 มีนาคม 2562.

โพสต์ทูเดย์. “คนแก่อยู่บ้านลำพัง เหยื่ออันดับหนึ่งที่โจรร้ายหมายปอง.” https://www.post today.com/analysis/report/344081, 15 มีนาคม 2562.

ELECTRONICS MEDIA

Juliette CAPITAINE, Fanette CAUDRON. “Report on the French Ageing Policy.” https://www.unece.org/fileadmin/DAM/pau/age/country_rpts/2017/FRA_Report_ENG.pdf, April 7, 2019.

The Australian Competition and Consumer Commission. “Compliance & enforcement policy & priorities.” https://www.accc.gov.au/aboutus/Australiancompetitionconsumercommission/compliance-enforcement-policypriorities#enduring-priorities., April 10, 2019.

OTHER DOCUMENTS

Atricia Brownell.Jacquelin Berman and Antoinette Nelson. “Grandparents Raising Grandchildren : The Risks of Caregiving.” Elderly Abuse: Select Papers from the Prague World Congress on Family Violence 15, 2003.